

עומקא דפרשה

הקבוצה לחברות או שיעור
קובעי עיתים

- חיוב מסי'נ לקידוש ה'
- חילול השם בעבירות
- שער הצינן
- הערות

- מסי'נ בשאר עבירות
- שואל כענין
- מיתה על קידוש השם
- יהרג ואל יעבור

פר' אמור - בעניני קידוש השם
ערש"ק י"ז אייר תש"ע

שואל כענין - במצות ונקדשתי

הרב מנחם כהן

- השל"ה הק' (שער אותיות א') מובא בפתחי תשובה קנז ו' כ' שאדם זוכה למסור נפשו על קידוש השם, מברך המקדש שמו ברבים. ויש לברר בל' עבירות חמורות שאנסו נכרים לעבור שהדין יהרג ואל יעבור. באדם שעושה כדן שמוסר נפשו להריגה האם יברך על מצות קידוש השם. דברמב"ם פ"ב יסוה"ת נראה שהוא מצד קידוש השם, וא"כ יברך, אמנם בכמה ראשונים אשכחן לשונות שמשום חומר איסורם לא התירו לעבור גם כשנוגע לחיי אדם, א"כ יתכן שאין כאן מקום לברכה.
- נחלקו הראשונים באופן שמגדרי ההלכה הדין יעבור ואל יהרג אי רשאי למסור נפשו על קדושת שמו יתברך. ומקום השאלה האם יכול לברך על מצות קידוש השם אחר שלא נצטוו בדבר, או שייך לפלוגתת הראשונים אי נשים מברכות על זמן גרמא [ומאיך ע' שעה"צ ס' תע"ה גבי עוסק במצוה שלכו"ע לא יברך אחר שלא מחויב הגם שמקיים]. ויותר נראה שיתברך אחר שביסוד המצוה מחויב האיש היהודי בכל עת לקדש שמו יתברך.
- לשון המ"ב ס' שח סקל"א נראה כמסתפק גבי אדם שכפו אותו לעבור אחד מג' עבירות שהדין בהם למסור את הנפש, ובידוע שהנאנס ימסור נפשו להריגה. אי רשאים לחלל שבת, להצילו את חייו. ומאד ק' אחר שבחול נראה פשוט שחייבים להצילו כמו כן בשבת יא שרי לחלל שבת להציל חייו. ומה בכך שאותו אדם זוכה במיתתו לקדש שמו וצ"ע. ועמד בזה בקונטרס נפש שלמה [נדפס בספר משנת פיקו"ר] וראה בזה בשיעורי "שערי זבולון" סנהדרין.
- קיי"ל זריזים מקדימים למצוות. ויש לעיין באדם שנזדמן לו מצות קידוש השם כלומר למסור נפשו על מנת כדי לא לעבור ע"ז וכדו' אי יש בזה דין זריזים או אמרינן להמתין דאולי יתרחש איהו דרך מילוט ומוצא. [וכמדומה שאומרים שאדונינו הגר"א הורה להגר צדק שיזדרז לקיים מצות קידוש השם].
- אדם שבהיר לו שיבוא לידו נסיון לעבור ע"ז ולא יוכל לעמוד בזה, האם מחויב מכח מצות ונקדשתי להמית את עצמו. והנה להסתפק אי רשאי להמית את עצמו לכאורה אין מקום כדמוכח בגדולי אשכנזי כמבואר בקניות לת"ב ששחטו האבות את הבנים כדי שלא ימסרו לעכו"ם, ומיהו אפשר שהתם מטעם אחר דבדאי היו הורגים אותם וע'. ובקובץ הערות ס' מ"ח נקט ברמב"ן שחייב להרוג עצמו. וע' יש"ש ב"ק ס' נ"ט וברכ"י יו"ד ס' שעה.
- הדין שבפרהסיא דהיינו בפני עשרה, מחויבים למסור נפש לקיים קידוש השם. ודעת האור גדול שגם נשים וקטנים מצטרפים לעשרה. והמנ"ח (רצו) פשוט לו שהיו כדן דבר שבקדושה עשרה זכרים גדולים, [ויש לעיין בת' בגמ' יו"ד ח"א ע' שגם כופרים מצטרפים למנין עשרה שהרי ילפינן עשרה מעדת המרגלים]. ויל"ע מה דין חזקה דרבא לענין חיוב מסירת נפש, דכיון שהיו דין תורה אולי בעי ידיעה שבעשרה גדולים. ויש לעיין לפוסקים אלה דין ד' שמהני קטן וספר בידו וכמו שפסק המג"א שם, אי גם ישפיע לענין מצות קידוש השם.

ג' אופני מיתה על קידוש השם

הרב יצחק לייסיצין

- בתפילה, "אבינו מלכנו עשה למען הרוגים על שם קדשך, ...טבוחים על ייחודך. ...באי באש ובמים על קידוש שמך". ונראה לפרש דהם ג' ענינים במסי'נ על קדושת השם:
- א' מי שהרגוהו נכרים מחמת שהוא יהודי ששם ה' נקרא עליו, בלי אומר ודברים.
- ב' מי שאנסוהו שיודה בעבודה זרה, ואם לא יטבחוהו. ואמר ה' אחד ואין עוד" והרגוהו על ייחודו, כשבעת הבנים (בגייטין נז:).
- ג' מי שמעצמו בא באש או במים, טרם יכפוהו לע"ז או ג"ע, כארבע מאות ילדים וילדות שקפצו למים, (בגייטין שם).

מסי'נ לקדש השם בשאר מצוות

הרב ישראל וינמן

פסק הטוש"ע (י"ד קנז א), "כל העבירות שבתורה חוץ מע"ז וג"ע ושפ"ד, אם אומרים לו לאדם שיעבור עליהם או יהרג, אם הוא בצינעה יעבור ואל יהרג, ואם ירצה להחמיר על עצמו וליהרג רשאי, אם הנכרי מכוין להעבירו על דת", דהיינו אע"פ שאין חיוב למסור את הנפש שלא לעבור על שאר עבירות שבתורה, חוץ מהג' חמורות, הרוצה ולהחמיר על עצמו וליהרג כדי לקדש שם שמים - הרשות בידו, וכן ס"ל להתוס' והרא"ש ועוד ראשונים כדמוכא בב"י. אמנם הרמב"ם (יסוה"ת ד' ז) כתב, "וכל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג, ונהרג ולא עבר, הרי זה מתחייב בנפשו", חזינן בדעתו, דאינו רשאי להחמיר על עצמו ולמסור את הנפש אלא היכי דחייבין למסור את הנפש מעיקרא דדינא.

והנה עיקר המקור לדברי הטוש"ע דס"ל שרשאי להחמיר על עצמו וליהרג, הוא מהמעשה דאלישע בעל כנפים (שבת מט. קל), "שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו, והיה אלישע מניחם ויוצא לשוק, ראהו קסודר אחד, רץ מפניו ורץ אחריו, וכיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו וכו'", והקשו הר"ן (שם ד"ה ומקשו) דהיכי מסר נפשיה ומה כיון שאינו מחויב בדבר, ונמצא מתחייב בנפשו? ומיישב, דאע"פ שאינו מחויב ליהרג על קימיה, (שם) רשאי למסור נפשו עליה ומקבל שכו.

והקשה הלחם משנה (שם), איך יפנים הרמב"ם המעשה הנ"ל, שלכאורה לשיטתו לא היה רשאי אלישע להחמיר על עצמו, ומוכח מהסוגיא דשפיר עשה אלישע, ובפרט שבסוף נעשה לו נס ונעשה התפילין כנפי יונה וניצל מהריגה. ובמקור מים חיים (ס" קנ"ז) תמה על תמיהתו של הלחם משנה, שהרי הביי כבר יישב את דברי הרמב"ם בטוטו"ד ע"פ מש"כ הנמוקי" בסנהדרין (יח. ברי"ף) שהרמב"ם יודה שאם הוא אדם גדול חסיד וירא שמים, ורואה שהדור פרוץ בכך, רשאי לקדש השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה, כדי שיראו העם וילמדו ליראה את השם לאהבו בכל לבם, וכן מבואר בהגה"א (ס"ג א) ליישב שיטת הרמב"ם, יעו"ש.

והנה ביו"ד קנז פסק הרמ"א, "אם גזרו גזרה שלא לקיים מצת עשה, אין צריך לקיימו ושיהרג, מיהו אם השעה צריכה לכך ורוצה ליהרג ולקיימו, הרשות בידו". ומבאר בביאור הגר"א (ס"ק י') [וכן באור גדול (עמ' ד' ד"ה ובדברי) ובמקור מים חיים (שם)]. שכוונת הרמ"א לפסוק כשיטת הנמוקי", דאע"פ שאינו רשאי להחמיר על עצמו למסור את הנפש כדי לקיים מ"ע, מ"מ אם הוא אדם גדול חסיד וירא שמים, ורואה שהדור פרוץ בכך, רשאי לקדש השם ולמסור עצמו אפילו על מ"ע. אלא דהגר"א והאור גדול תמיהו לפ"ז, שאם הרמ"א ס"ל כהנמוקי" דרק לאדם גדול מותר למסור את נפשו בשעת הצורך במ"ע, היה לו להשיג גם על מה שכתב המחבר בתחילת הסימן שבכל שאר ל"ת שבתורה מותר לכל אדם ליהרג, ולדברי הרמ"א אינו אלא באדם גדול, והשאירו קושיא זו בצ"ע.

והנראה בזה, שבדקדוק גדול הכריע הרמ"א דדוקא בל"ת מותר לכל אחד ליהרג על קידוש השם, אבל במ"ע לא הותר למסור את הנפש אלא לאדם גדול חסיד וירא שמים דוקא, ורק במקום שרואים שהדור פרוץ בכך.

והענין הוא, דתכלית ההריגה על המצות הוא לקדש שם שמים, והנה אם הנכרי מכוין להעביר אפילו יהודי פשוט על לא תעשה ח"ו, אם היהודי החליט ליהרג ולא יעבור, ודאי קידש בזה את שם ה' [לפי המתירין], שע"ז שנמנע מלעבור על ל"ת בקום עשה, יראו כל העם שאפילו יהודי פשוט מוכן למסור את נפשו שלא לעבור על לאו שבתורה, נמצא דיש בזה חיזוק גדול בקיום תורה ומצוות, שיאמרו אם אפילו יהודי פשוט מוכן למסור את נפשו כדי שלא לעשות מעשה לעבור על לאו, כ"ש אנחנו צריכים להתחזק לא לעבור על ל"ת.

אבל במקרה שיהודי פשוט החליט מדעת עצמו למסור את נפשו לקיים מצות עשה בשעת גזירה, שאינו אלא בשב ואל תעשה, ובסוף הרגוהו על זה, ע"פ רוב יאמרו עליו שלא היה לו לסכן את נפשו לעשות מעשה שלא היה חייב בה, ואין זה אלא "חסיד שוטה", נמצא שבמקום לקדש את ה', חילל את ה'. משא"כ באחד שהוא באמת אדם גדול חסיד וירא שמים, שלא שייך להגיד עליו שהוא "חסיד שוטה", ודאי יאמרו עליו שכוונתו היה לשם שמים לחזקם בקיום מ"ע, ורק ע"י אדם כזה שייך חיזוק בקיום המצות וקידוש ה', ודו"ק.

בענין יהרג ואל יעבור

הרב שאול נויגרשל

שיטת ריב"ם בסנהדרין (עז: תוד"ה וואו) ומעיל הטעם של "קרקע עולם" לענין דלא מחייב למסור עצמה משום עריות, דהא מרוצח ילפין וברוצח גופיה כי מחייב למסור עצמו הכי מילי קודם שיהרוג בידיים, אבל היכא דלא עבד מעשה כגון שמשליכים אותו על התינוק ומתמערך מסתברא שאין חיוב למסור עצמו דמצי אמר אדרבה מאי חזית דדמא דחבראי סומקי טפי דלמא דמא דידי סומק טפי.

הרמב"ם לא מביא חילוק זה וכ' ברפ"ה מיסודי התורה "בד"א בשאר מצוות חוץ מע"ז וג"ע ופ"ד אבל שלוש עבירות אלו אם יאמר לו עבור על אחת מהן או תהרג ויהרג ואל יעבור" ומשמע שלא סובר את הטעם של קרקע עולם, וכך מדייקים האחרונים מנ"ח רצ"ו, תוספת יו"כ ועוד.

וצריך להבין לדעת התוס' אם הנח עצמך שנשליך אותך על התינוק זה נחשב לרציחה בשו"א"ת למה שהמאי חזית יתהפך, הרי לא ניתן נפש להדחות מחמת זה, ע"י רש"י שם (עז) בד"ה סברא הוא "שלא תדחה נפש חבריו דאיכא אבוד נשמה ועבירה, מפני נפשו דליכא חזיא אבוד נשמה". ז"א כשיש נפש מול נפש הרי שאין את הדין של "וחי בהם" וכיון שיש גם עבירה הרי שעדיף שיהרג ויהיה רק אבוד נפש מול זה שיהרוג שאז יהיה גם אבוד נפש וגם עבירה.

ואם נאמר שכונת התוס' שבשו"א"ת אין בכלל עבירת רציחה, אלא רק חיוב הצלה מדין "לא תעמוד על דם רעך", א"כ איך מדמה זאת התוס' לעגרה המאורסה, הא התם ודאי יש עברת ג"ע ורק בשו"א"ת כי זה קרקע עולם, ואיך הריב"ם יליף מרוצח. וע"כ שגם בהנח עצמך להזרק על התינוק יש עבירת רציחה בשו"א"ת.

ומביא הגר"ח בתירוץ השני ראייה לרמב"ם מב"מ (סב) שניים שהיו מהלכים בדרך וביד אחד קיתון של מים... דדרש ר"ע "וחי בהם" חייך קודמים, ושם אין בכלל דין רציחה אלא רק מניעת הצלה, ומ"מ צריך פס', ומשמע שעל רציחה אפי' בשו"א"ת אין דין של "וחי בהם" ואין נדחה מפני פק"ו. ולכן גם בעריות אין זה נדחה מפני פק"ו ותמיד יהרג ואל יעבור. וה"אור גדול" ביאר בסברת התוס' דגם אם יש רציחה בשו"א"ת מ"מ "המאי חזית" נתהפך דאם לא יציית לעכו"ם ויהרג הוא גם עובר עבירה של איבוד נפש. וא"כ בין יציית ובין לא יציית יש כאן אבוד נפש עם עבירה, ולכן דעת התוס' שמוטב להיות בשו"א"ת מאשר יתן שיהרגוהו שהיו איבוד נפש בקו"ע. וצ"ב למה אם הגוי יהרוג אותו הוא קו"ע. ויותר קשה כמו שבמעשה בידיים פשוט לנו ש"המאי חזית" הוא רגיל ואפי' שכנגדו יש עבירה של איבוד נפש מ"מ יהרג ואל יעבור, דאסור לו לעשות מעשה עבירה כשממילא יש אבוד נפש וזה שהוא יהרג לא נחשב לאיבוד נפש כי זה מה שהתורה רוצה ממנו שימות ולא יעבור עבירה, וא"כ ה"ה כשו"א"ת שזה נחשב לרציחה, אם יש "מאי חזית" רגיל שממילא יש אבוד נפש התורה רוצה שהוא יהרג ואין לו איבוד של איבוד נפש. ופשוט שני אומר ה"אור גדול" שכוין שאנו לא יודעים איזו נפש חביבה לפני הקב"ה אנו אומרים שיהרג, דבספק אומרים שו"א"ת, ואם מעשה הרציחה זה כשו"א"ת הרי מספיק נאמר שיהיה בשו"א"ת וזו המצב יהיה הפוך שמספק איזה נפש חביבה יהרג בשו"א"ת. וצ"ב דכוין שגם בשו"א"ת יש כאן עבירת רציחה וזה דבר שאסור לעשות זאת הרי אנו לא יודעים איזה נפש יותר חביבה ואפי' שהוא לא עושה מעשה מ"מ אנו לא מוכנים שיעבור עבירה דשמא דמו של השני סמוק יותר, ואצלו זה עבירה משא"כ כשהוא יהרג ולא יהרוג הרי השו"א"ת הזה עדיף שהוא בלי עבירה וכמו שהסברנו לעיל דזהו רצון ה', וגם על הצד שדמו שלו יותר סמוק מ"מ יש כאן ספק עבירת איבוד נפש, מול ודאי עבירת רציחה דאיבוד נפש זה רק על הצד שדמו יותר סמוק ואילו עבירת רציחה זה גם אם דם התינוק פחות סמוק.

וי"ל שכונת התוס' שכוין שבשו"א"ת זה ספק למי ה"מאי חזית" דעת התוס' שבכה"ג יש חילוק גדול בין קו"ע לשו"א"ת, דמספק אין לנו אפשרות להחליט ואסור לנו להחליט למי שייך "המאי חזית" ואז אנו משאירים את ההחלטה בידי העכו"ם שהיהודי אומר לגוי שהוא זה שיחליט את מי הוא רוצה להרוג, וזה הפשוט בדברי התוס' שכיוון ששקולים הם צריך להיות בשו"א"ת. ושוא"ת הכונה שהוא לא מחליט דמו של מי סמוק יותר, דגם אם הוא יחליט שהוא נותן לגוי להניח עצמו על התינוק ולא לעשות רציחה בשו"א"ת אלא הוא יהרג הרי זה גם החלטה, וגם זה אסור לו לעשות, דאולי דמו שלו יותר סמוק משל התינוק ויש כאן אבוד נפש. ובשלמא כשעושה מעשה בידיים שם הדין שיהרג ואל יעבור דיוצא נש"י המעשה שלו הוא מחליט שדמו יותר חשוב ולכן הדין שיהרג ואל יעבור, ואז העכו"ם הוא המחליט מי יהרג, אבל בשו"א"ת הוא לא מחליט כלום אלא משאיר את ההחלטה בידי העכו"ם. ואע"פ שאנו יודעים את ההחלטה מראש של העכו"ם (הנח עצמך). והרמב"ם שחולק ס"ל כשי' הגר"ח, שמסתכלים על מעשה העבירה וכיון שבשו"א"ת זה הוא רציחה ויש לו אפשרות להרג ולא להרוג הרי ששוא"ת עדיף דאז מבחינתו אין כאן עבירה של אבוד נפש, כדלעיל. והמחלוקת בין התוס' לרמב"ם האם מסתכלים על המציאות ואז הוא נפש מול נפש ואסור לו להחליט, או שמסתכלים על מעשה הפעולה ואז יש כאן עבירת רציחה גם בשו"א"ת לעומת אם יהרג שלא יעבור שום עבירה.

ולפי הנ"ל מתורץ הגר"ח בב"מ דדוקא שם צריך פס' למניעת הצלה שחיינו קודמין, כי ההחלטות בידינו, משא"כ כאן שהחלטה בידי העכו"ם, ולו אסור להחליט, הרי שבשו"א"ת יעבור ואל יהרג.

החיוב למסור עצמו לקדש השם

הרב צבי ריטבא

נשאל הרדב"ז (בשו"ת סי' רפ"ד) מה ראה מרדכי הצדיק להכניס עצמו לסכנה עצומה למה לא נדחה מפני השעה והלך לו למקום אחר כיון שראה שהשעה עומדת להמן הרשע. והשיב שרצה מרדכי למסור נפשו למות על קידוש ד'.

ומבואר ברדב"ז דלא רק כשאוניסים אותו לעבור על ע"ז ואין לו מנוס (אלא או לעבור או ליהרג) דחייב למסור עצמו, אלא אפי' היכא דיכול לברוח כמו כאן אצל מרדכי, בכל זאת יש ענין חיובי למסור עצמו למיתה על קידוש ד'.

וצריך בירור מה הגדר בזה. וכי יש ענין לאדם להכניס עצמו למצב של יהרג ואל יעבור אפי' אם היה יכול להסתלק בלי לעבור ובלי ליהרג.

ונראה לבאר על פי יסוד שכתב הגר"ח הכהן דויטש שליט"א ב"שוב דברי הרמב"ם.

דהנה הרמב"ם ב"מ"ע דקידוש השם (מצוה ט') כתב היא שצוינו לקדש את שמו והוא אמרו ונקדשתי בתוך בני ישראל רצה לומר מסירת נפשינו למות ביד האונס על אהבתו יתעלה ואמונת יחודו, כמו שעשו חנניה, מישאל ועזריה בזמן נבוכדנצר הרשע, כשגזר להשתחות לצלם, והשתחו כל העולם ישראל בכלל, ולא היה שם מקדש שם שמים והיתה בזה חרפה גדולה על ישראל ולו לא נצטווה מצוה זו אלא לכמו המעמד הגדול ההוא שפחד ממנו העולם כולו.

וצ"ב מה שכתב הרמב"ם דלא נצטווה מצוה זו אלא לכמו המעמד הגדול ההוא הלא הרמב"ם עצמו בפרק ה' מהלי יסודי התורה פסק דעל ע"ז יהרג ואל יעבור אפי' בצנעא.

וביאר הגאון ר' ב. ש. הכהן שליט"א דהרמב"ם ס"ל דיסוד דינא דג' עבירות חמורות הוא שנתחדש שאין לו היתר לעבור משום פיקוח נפש ועל כן אפי' אם מאיימים עליו בהריגה יהרג ואל יעבור, אבל בודאי אם יכול למלט נפשו ולברוח מן הסכנה שפיר טפי קעביד ואין ענין שיסור ויסתכן שלא לעבור.

אמנם כל זה בסתם, אבל בכגון המעמד הגדול שלא היה מקדש שם שמים בעולם, אפי' אם יכול לברוח מצוה הוא בקום ועשה ליליך וליהרג על קידוש ד' כדי לפרסם יחודו ואמיתותו יתברך בעולם, ואין לו לברוח מזה אלא יחזר אחר ליהרג על קידוש ד', ומצוה חיובית זו של חיזור אחר מיתה על קידוש ד' לא נצטוונו אלא בכגון המעמד הגדול ההוא. (עד כאן ת"ד הגאון שליט"א בספר נר לאחד פרשת אמור עיי"ש).

וא"כ דברי הרדב"ז מבוארים היטב דבימי מרדכי שכולם פחדו מהמן הרשע והשתחו לו היה דומה למעמד הגדול ההוא, שאז יש מצוה בקום ועשה לחזר אחר מיתה על קידוש ד', ובאמת הרדב"ז עצמו שכתב שמרדכי רצה למות על קידוש ד' הוסיף המילים כמעשה חנניה מישאל ועזריה (כיון שראו שהיו כל העולם משתחוים לצלם עמדו ומסרו נפשם על קדושת השם) וכן עשה מרדכי ומהם למד.

חילוף ה' בעבירות

הרב יוסף רוזנהן

בפרשתנו (כב, ב) גבי איסור אכילת קדשים בטומאה כתוב "ולא יחללו את שם קדש" והק' הגר"א"ל שטיינמן שליט"א בספרו אילת השחר עה"ת וז"ל וכי כל העובר עבירה עובר גם באיסור דחילול ה'. ועי' הפ' חיים (פתיחה לאוין אות ו) שהמספר לשון הרע עובר גם בלאו דחילול ה', דהחוטא בחטא שאין לו בזה תאוה והנאה גשמית הרי הוא מחלל שם שמים, ע"כ.

הנה אינו מבורר אם בא לתרץ קושיתו ע"פ דברי החפ"ץ חיים או להוסיף על קושיתו. ולכאורה בפשטות איסור אכילת תרומה בטומאה הוא עבירה שיש בו הנאה גשמית, שכן אוכל הוא, ונראה דבא להוסיף קושיא שרואין מה"ח דרך בעבירה שאין בה הנאה גשמית נקרא מחלל שם שמים, והכא לכאורה יש הנאה, ולמה כתוב כאן ולא יחללו וגו'.

אמנם עי' בבאר מים חיים על הח"ח שם, שהוכיח שאפילו הוא מרויח ממון על ידי העון אעפ"כ נקרא מחלל שם שמים, אחרי שאין לו מזה הנאה גשמית. וצ"ל דכוונתו דכל שאין לו הנאה גשמית בעצם המעשה נקרא לענין זה עבירה שאין בה הנאה ועובר על חילול ה'.

ולפי"ז יש לבאר, דאף דאוכל קדשים בטומאה יש לו הנאה מהאכילה, מ"מ אין לו הנאה ממה שאוכל בדוקא בשר קודש, דהא יכול לאכול בשר אחר, ואין לו הנאה מהדבר האסור שהוא הקדשים, ואינו דומה לאוכל בשר חזיר, שיש לו תאוה לאוכל מסוג זה בדוקא, אף שיכול לאכול משהו אחר, ואם תאמר שאעפ"כ יש לו הנאה במה שהוא אוכל בשר הקדשים שמרויח בזה שאינו צריך לאכול בשר אחר, וחוסך את הבשר ההוא, (או הכסף שבו היה קונה אותו), וכמו שאומרים גבי איסורי הנאה שאסור להאכילו לבהמתו כיון שע"ז חוסך מליתן לו אוכל אחר, בזה כבר כ' הח"ח שהרוחת ממון ע"י העבירה לא נקרא הנאה מהעבירה לענין זה, ועדיין עובר באיסור חילול ה', וקיישב למה כתבה התורה גבי איסור זה, ולא יחללו את שם קדשי.

מהות מצות קידוש השם

כ' הרמב"ם בשה"מ (ט) שצונו לקדש השם, והוא אמרו ונקדשתי בתוך בני, וענין זאת המצוה אשר אנחנו מצווים לפרסם האמונה הזאת האמתית בעולם, ושלא נפחד בהיקף שום מדיק... אבל נמסור עצמנו למיתה ולא נתעו לחשוב שכפרנו... וזאת היא מצות קדוש השם המצווים בה בני בכללם רוצה לומר **מסירת נפשנו למות ביד האונס על אהבתו ית' ואמונת יחודו**...

ובמאמר קידוש ה' (אגרת השמד ח"ד) הוסיף הרמב"ם וכו' וקידוש השם הוא היפך חילול השם, והוא שהאדם כאשר יעשה אחת מן המצוות ולא יערב עמה כוונה מן הכוונות **אלא אהבת ה' יתעלה ועבודתו בלבד**, ה"ז קידש את השם ברבים".

וכ' החינוך (רצו) בשרוש המצוה, כי האדם נברא רק לעבוד בוראו, ומי שאינו מוסר גופו על עבודת אדוניו, אינו עבד טוב.

ע"י מש"ח פר' משפטים (כג, ט) שביאר דהש"ת דבוק אל נפשות ישראל והם כחלק מתוך כלל דכתיב "חלקי ה' אמרה נפשי", ולכן הוזכרו על קדוה"ט, שכמו שחונקים אבר כדי להחיות את האדם, כך צריך למסור הנפש שהיא חלקית עבור ידיעת ה' הכללית, וע"י מש"ח בפר' באופ"א.

אם ביהרג ואל יעבור מקדש השם

הרמב"ם חיבר את המ"ע עם דין יהרג ואל יעבור, כמו שפירט בשה"מ [וכן האריך החינוך במצוה רצו ע"ש]. וכ"פ בהל' יסוה"ת (פ"ה ה"ד) ש"כל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור, ונהרג ולא עבר הרי זה קדש את השם".

אך הסמ"ק (מד) חולק וז"ל, לקדש את השם דכתיב ונקדשתי... **זו המצוה אינה מן השלש שיהרג ואל יעבור**, כמו ע"ז וג"ע ושפ"ד, דבאותן שלשה אפילו בצנעה דלא שייך בה קדושת השם יהרג ואל יעבור, ע"כ. ולשיטתו כ' הגר"פ (רס"ג ל"ט לג) דבג' אלו הטעם שיהרג ואל יעבור הוא משום עשה דאהבת ה'. וכ"ד הרמב"ן (שמות כו), עפ"י המכ"ל דהוא מצות **אהבת ה' ע"ש**.

וע"י אבנ"ז (יו"ד קכח ז) שכיון לסמ"ק ותמה על הרמב"ם דהרי ונקדשתי זהו דוקא בפרהסיא אבל בצינעא ילפי מבכל נפשך. וע"י בביאור הגר"פ (עשה א) דמש"כ הרמב"ם "הרי"ז קידש את השם" היא מצוה קיומית ולא חיובית דהחיוב הוא רק ברבים. אך האור גדול (א' יז): כ' דהרמב"ם ס"ל דמ"ע דונקדשתי הוא גם בצינעא. דכיון דלא נתפרש בקרא מסרן הכתוב לחכמים, ולכן בכל מקום שנראה לחכמים שיהרג ואל יעבור הוי בכלל ונקדשתי, ע"ש.

קידוש השם בהנהגה

הרמב"ן באגרת הקודש (פ"א) אחר שביאר ענין והלכת בדרכיו כ' "ומאחר וכל מעשינו הם בדמיון מעשה השם, נמצא שכל זמן שאנחנו עושים הטוב והישר אנו מקדשים שמו הגדול... לפי שאנו מתדמים בהם לבוראנו יתברך ויתעלה, וכל זמן שלא נתנהג כשורה והיה מעשינו מקולקלים אנו מחללים בהם שם שמים, אחר שאנו צריכים להדמות לו".

וע"י רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ה אם דקדק החכם על עצמו והיה דיבורו בנחת וכו' עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבין אותו ומתאוין למעשיו, הרי זה קדש את השם. אכן ע"י לק' בענין חילול השם, דלד' הסמ"ג והסמ"ק המ"ע דקידוש השם היא רק במס"נ ולא בהנהגה.

והחת"ס בפר' ביאר בזה מאי דכתיב בסיפא דקרא **אני ה' מקדשכם**, שהבריות יאמרו שאני ה' מקדש לעוסקי התורה ודרכיהם מתיישרות לטובה. וע"י חכמה ומוסר (ח"ב עמ' שמג).

ברכה על קידוש השם

כ' השל"ה (שער האותיות א כ') שמי שבא לידו מ"ע דקידוש השם אז קודם שיהרגוהו יברך בשמחה **בא"י אמ"ה אקב"ו לקדש שמו ברבים**, כיון דהיא מ"ע מדאורייתא. והביאו הפתחי תשובה סק"ו [והדרכ"ת כב]. והמהר"ם ש"ע (מצוה רצו) השיג ע"ז דלא ניחא לקב"ה לברך אותו על זה דמצינו במצרים דמעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה, ומכ"ש בשעת גזירה. וע"ש משה"ק עוד. ויש שהק"ע ע"ד השל"ה דהרי אין כאן מעשה במה שמוסר עצמו להריגה, ואיך יברך על שוא"ת.

הישועות יעקב (תרפב) כ' על מ"ש (שבת לב) שכשנעשה לו **נס מנכין מזכויותיו**, דאם ע"ז נתפרסם שמו של הקב"ה בעולם, הרי מתווספת לו זכות שעל ידו התקדש ש"ש. ובזה יישב דשייך לומר הרחמן יעשה לנו ניסים [כששכח עה"נ] אף שאין מתפללין על נס, דבאופן שיע"ז יתקדש שמו, מתפללין וע"י חת"ס בפר' שכשהש"י עושה ניסים ומתעלה, אם אין ישראל מתחזקים ע"ז יש ח"ו חילול השם [ע"י סנהדרין לג], וזה נרמז בפס' ולא תחללו... ונקדשתי, שאם יהיה קידוש ה' תתאמצו בעבודה שלא יתחלל שמו ע"י הקידוש השם שהיה.

גדר חילול השם

הרמב"ם בשה"מ (ל"ט סג) חילק את האיסור לג' חלקים: **א'** מס"נ על ג' עבירות או בשעת השמד על שאר המצוות. **ב'** פריקת עומ"ש בעשיית עבירה שאין בה תאוה והנאה. **ג'** אדם נכבד שעושה דבר שאינו ראוי אע"פ שהוא מותר. ע"ש וביסוה"ת ספ"ה ובחינוך רצה.

והיינו דעיקר האיסור הוא כמ"ש בשה"מ שם "הפך קדוש השם שנצטוינו בו", ולכן באופן שמבטל מס"נ על קידוה"ש [שעבר באונס ולא נהרג], כתב הרמב"ם בהל' יסוה"ת פ"ה ה"ד "וביטל מ"ע שהיא קידוש השם ועבר על ל"ט שהיא חילול השם". וכ"מ ברש"י סנהדרין עד. ד"ה לא תחללו.

אך בסמ"ג משמע דאינו עובר שלא הזכירו כלל, לא בעשה (ה) ולא בל"ט (ב) [וע"י תוס' ע"ז נד. ד"ה אה מ"ש בשם הסמ"ג]. וע"ש בסמ"ג בלאו דלא תחללו שהזכיר רק הענין שמתנהג שלא כראוי. ומבואר דלש"י עיקר האיסור הוא בהנהגה שגורמת חילול השם. וכן נראה בסמ"ק (פה) שהביא באיסור החילול רק את ענין זה והיכי דמי מחלל השם וכו' וזהו ת"ח שאינו נזהר במעשיו. [ובאמת הפרשת דרכים (דרך מצותיך ח"ב) תמה על הסמ"ג אמאי לא פירש במי שמחוייב למסור עצמו על קידוש השם דעובר על ל"ט. אכן מהסמ"ק מוכרח כנ"ל כיון שדרכו שלא למנות לאו ועשה בדבר אחד,

וכיון שמנה את שתייהן ע"כ דאינו בענין אחד].

והיינו דנחלקו בגדר חילול השם, דלפי הרמב"ם עיקרו הוא ההיפך מקדוה"ש, ולפי הסמ"ג והסמ"ק הוא ענין אחר לגמרי שאסור להתנהג באופן שאינו ראוי. וממילא נפק"מ גם אם בכלל קידוש השם שהת"ח יקפיד לנאות דרכו, דהרמב"ם כ' דהוא מקדש את השם, אבל להסמ"ג והסמ"ק אינו ענין לקידוש. ועיין בשע"ת (ש"ד ה) שהתיקון לחילול ה' הוא קידוש ה', [וכשי' הרמב"ם].

חילול השם בהנהגה

כ' היראים (שמ) ולא תחללו את שם קדשי, ומקרא זה נוקב **ויורד עד תהום**, ובפירושו לאו זה ידו כל הדווים כי חילול השם ישנו בכמה דרכים ואין להם שיעור, **שכל המנזה אפ"ל מצוה אחת ומיקל כלל בכבוד שמים נקרא מחלל את השם**. עכ"ל. וע"ש שפירט בלומד תורה שיתרחק מהקיעור ושלא ייחשד.

והיא הסוגיא ביומא פו. היכי דמי חילול השם, והוא האופן הג' שכ' הרמב"ם (בשה"מ), והגדיר את המחוייב בה "אדם ידוע במעלה ובטוב", ובהל' יסוה"ת (היא, כ) "אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות" וע"ש דהכל לפי גדלו של חכם. וכ"כ רבינו יונה באבות (פ"ד מ"ד) דלפי חשיבות האדם הוא חילול בדבר קטון.

והסמ"ג (ל"ט ב) כ' [על הגמ' ביומא] "מהלכה זו אתה למד **שחלול השם קרוי ת"ח שאינו נזהר במעשיו** וגורם שאומרים עליו דופי". וע"י בס' חרדים (פכ"ט קא) שכ' "תלמיד חכם או כל אדם המוחזק בכשרות". [ופליג על הרמב"ם דאינו דוקא גדול בתורה, וגם לסמ"ג משמע דאפ"ל כשאינו מפורסם].

וע"י מהר"ל דיסקין (אמור), דזהו מ"ש בצורבא מרבנן **דקב"ה תבע ביקריה** (ברכות ח) דהיינו ביקרא דקב"ה, שאם מבזים ת"ח שעשה שלא כשורה הרי זה חילול השם, ותבע ביקריה שלא יתחלל.

כ' הסמ"ג (ל"ט ב) ואני דרשתי לגליות ישראל, כי אותם המשקרים לגוים וגונבים להם, הם בכלל מחללי השם שגורמים שיאמרו הגוים אין תורה לישראל.

גדר החילול בהנהגה שאינה ראויה

יל"ע מה גדר החילול השם בזה, אם הוא ע"י שהבריות אומרות עליו וכו' וממילא מתמעט כבוד התורה וכבוד שמים בעיניהם, או מצד שהרואים אותו אינם חושקים בתורה ומצוות, ונמצא שע"י מעשיו גרם מיעוט בקיום התורה וזהו חילול השם [שהוא ההיפך מש"ש מתאהב על ידו, כמבואר שם]. ונפק"מ במי שאין למדין ממנו.

והנה שם לעיל א"י מי שיש בידי חילול השם אין כח לא בתשובה לתלות ולא ביהו"כ לכפר ולא ביסורין למרק, אלא כולו תולין ומיתה ממרקת. ופירש"י חילול השם - **חוטא ומחטיא אחרים**. וכן שם בענין שאמר רבי יוחנן כגון אנא דמסגינא ד"א בלא תורה ובלא תפילין, ע"י רש"י שכ' **ולמדין הימני** להבטל מת"ת. דמבואר ג"כ שהעוון מצד שלמדים ממנו.

אכן מאידך מבואר ברש"י (בד"ה באמור) דאיכא חילול בעצם האמירה - "כשאדם חשוב עובר עבירה ופורענות באה עליו והכל אומרים מה הועילו, ראה החסידים והחכמים רעה באה עליהם וכו' נמצא שם שמים מתחלל וכבודו מתמעט". ומבואר דבגוונא שאין עבירתו ניכרת ואין לימוד רע ממנו, מ"מ איכא חילול השם בתוצאה במה שאומרים דברים כנגד כבודו ית'. ויל"ע איך הוא דוקא כשגורם **שאומרים** או גם כשחושבים.

וכן מדוקדק ברמב"ם ספ"ה במעלת מקדש ש"ש במעשיו, שכ' שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבין אותו ומתאוין למעשיו, הרי דאיכא לב' הענינים גם הקילוס וגם הלימוד ממעשיו.

הערות

**קידוש ה' או קידוש השם
הרב צבי יוספי**

מדתנן באבות (פ"ה מ"ט) חיה רעה באה לעולם על שבועת שוא ועל חילול השם, מבואר דשבועת שוא וחילול השם ענין אחד הן, והנה החסרון בשבועת שוא אינו חסרון הכרה במציאותו ית', אלא חוסר מתן כבוד לשמו ית'. וממילא למדנו דזהו גם העוון דחילול השם שהוא חילול שמו יתברך. ולכן שבועת שוא וחילול השם הן ענין אחד, ומפורש כן בכתוב (קדושים יט, ט) "ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלקיך אני ה'".

ומכאן יש ללמוד על מהות המושג "קידוש השם" ו"חילול השם", שאינם מתייחסים למציאות ה' יתברך אלא לשמו, וא"כ אינו קידוש ה' אלא קידוש השם, ודו"ק.

**צער במיתה על קידוש השם
הרב א. י. מאיר**

א' בתשו' מהר"ם מרוטנבורג (ח"ב תקיז) בזה"ל, אמר מהר"ם, מאחר שגמר אדם בדתו למסור נפשו על קידוש השם, מכאן ואילך כל מיתה שעושין לו אינו מרגיש כלל וכו' ואנו רואים קדושים שאינן צועקים כלום. ע"כ. ומובא גם בס' תשבץ סי' תטו. [ועי' משך חכמה פ' ואתחנן עה"פ בכל נפשך (ו,ה), שכאשר יהודי מוסר נפשו על קדוש שמו ית' אין זה פלא אם ימלאו כל חדרי לבבו אהבת ה' והדרת קדש].

וצ"ע מהמעשה ברבי חנינא בן תרדיון (ע"ז יח), שביקש מהממונה על שריפתו שיטול הספוגין של צמר וירבה בשלהבת, ואי' שם שבזכות זה זכה אותו אדם לחיי עוה"ב. ולפי המהר"ם מה רווח בזה.

תגובות לגליון פסח

במ"ש הראי"ש פרידליס במי שאין לו כסף לד' כוסות וגם לא למצות, דמצד א' יש חיוב לחזור על הפתחים לד' כוסות משום פרסומ"ן ולא למצות, אבל ברגע שכספו בידו יתחייב במצה שהיא מה"ת לפני ד' כוסות מדרבנן. וא"כ ייפטר מלכתחילה לחזור עבור זה.

ויש להעיר בזה, דמצינו בהל' שבת שחייבים לחזור על הפתחים בשביל נר שבת, וכו' האור שמח (פ"ה ה"א) דהטעם מכיון דמצינו דנר ביתו עדיף על נר הנכחה משום שלום בית, ולנ"ח יש חיוב לחזור עה"פ וכו' ש לנר ביתו. וממילא ה"נ בנד"ד דלכאור' יתחייב לחזור על הפתחים גם עבור המצות מק"ן, וכנ"ל.

שלו' רוברג

במש"כ הרב ש. רוברג בענין לילה המשומר דענין אוכלין תחת המטה הוא משום רוחות רעות שהוא ענין אחר ממה שממור הוא מן המזיקין, והקשה על מי שהתיר לאכול אוכלין שהיו תה"מ בליל פסח - י"ל דכמו שהכותב כתב בעצמו לגבי מש"כ מהרי"ל לא לנעול הדלת וכו', דזה נקרא שמור מן המזיקין דקאי גם על מזיקים גשמיים כגון גנבים, א"כ לפי דבריו מזיקין פירושו כל דבר המזיק, א"כ ה"נ י"ל גבי רוחות רעות שגם הם מזיקים הם והלילה שמור גם מהם.

יוסף רוזנהן

נושאי הגליונות הקרובים

*****

**בחר בחוקותי - עבד עברי
במדבר - שמחת ת"ת
נשא - ברכת כהנים
בהעלתך - מידת הענוה**

ד"ת מתאימים [עד 700 מילים] אפשר להניח בצירוף שם מלא וטל',
בתיבות "עומקא דפרשה" שבפתח אוצ"ה"ם "בית יוסף" רח' שד"ה, ובברכפלד ליד ביהכ"נ "בני הישיבות" שד' יחזקאל. או לשלוח בדוא"ל gal200@neto.bezeqint.net
חומר יתקבל בכל שבוע עד יום ג' בערב [ד"ת בכת"י עד יום א']. אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים.

גליון עומקא דפרשה יו"ל בס"ד מדי שבת, במודיעין עילית, רמת שלמה ואלעד.

[הנושא אחיד והכותבים מבני המקום] ניתן להשיג את עלוני שאר המקומות בטל' 054-8463121

לצי"ג

מרת יראת קילא חוה בת הרב חיים הכהן ז"ל

לכ"ב ב' אייר תש"ע

**למען עתיד ילדיך
תכנית "שמח תשמח"**
לפרטים: 050-4150605

זמן	נושא	מקום	טל'
9-1	שבת	בית אבא	9761927
9-1	הספק יסודי (אנגלית)	פתוח	0526109631
שעה וחצי בבוקר	הלכה	פתוח	9744772
9-12	פתוח	ברכפלד	0573101991
9-1	שבת עיון להלכה	ברית יצחק	0573105166
10-1	ג'מ עיון	עדיף ברכפלד	0548426868
10-1	דף יומי	גמיש	0504119216
11-12:30	סנהדרין, פרק הנשרפין פתוח	קרית ספר	0573142774
9-1	מפעל הש"ס 70 דף, פתוח	פתוח	0527635935
9-1	שבת מלאכות	בית אבא	0527671832
אחרי הניץ או 5:30	גמרא	פתוח	0527635843
9-1	הלכה עיון, דובר אנגלית	בית תפילה (מקום) בכולל	9744031
9-1	גמרא	פתוח	9790438
9-1	שבת	ברכפלד	0573136277
1:45-2:30	מעוניין ללמוד עם בחור	גמיש	9797405
4-7	הלכה	עדיף הפציבה	0527687837
5-7	עדיף בבא קמא- גמיש	גמיש	0527120955
2-7 (חלקי)	תערובות	ברכפלד	9743044
5-6	שבת	ברכפלד	0573136277
4-7	לולב הגזול עיון	פתוח	0573130351
4-7	עדיף נושא הלכתי	פתוח	0737257272
4-7	מפעל הש"ס 70 דף, פתוח	פתוח	0527635935
4:30-6:30	דף יומי	אזור היכל יצחק	0504128728
4-7	גמרא חולין, דובר אנגלית	בית תפילה (מקום) בכולל	9744031
4-7	גמרא	כנסת הגדולה	0527641354
5-7	גמרא	פתוח	0527605337
5-7	מכות	פתוח	0573161942
5-7	קידושים, עניני עבדים	בית יצחק	0548452369
2-7	מליחה	פתוח	0527633753
4-7	יורה דעה סימן ק"צ	פתוח	9740812
7-9	גמ'	גבעה דרומית	9298785
9-12	נשים נזיקין כדף ליום	זכרון משה	9298964
9-10:30	בב"ח	קמ"ח	0722511236
11:15-12	דף יומי מהיר	ברכפלד	0527664200
9-11	לולב הגזול עיון	פתוח	0573130351
8:30-10:30	2 דף לשבוע	ברכפלד	9742448
9-11	מפעל הש"ס 70 דף, פתוח	פתוח	0527635935
9-11	גמ'	פתוח	0527640528
9-11	מעוניין ללמוד עם בחור	פתוח	9797405
9-10:30	פעמיים בשבוע	גמרא- הלכה- הגדה	0504111403
6-10	גמרא	ברכפלד	0527630461

בוקר

אחה"צ

ערב

לצי"ג הגאון רבי דוד ב"ר שמעון הקשר זצ"ל

לצי"ג הגאון רבי יעקב פריץ ב"ר נתן צבי פרידמן זצ"ל